

Gyurász Marianna

„A tudományos gondolkodás
és az irodalmi érzékenység
nem zárják ki egymást”

(Kép: Nagy Hajnal Csilla)

PORTRÉ

Szöveg: Szászi Fanni

Az elmúlt hetei sűrűek: utazik, kiállításban segédkezik, pályázattal foglalkozik, kötetet tervez, és mindeközben genetikai vizsgálatokkal kapcsolatos kommunikációkon dolgozik. Gyurász Marianna verseiben a molekuláris biológia és az egzisztenciális kérdések szerves egységet alkotnak. A költő mesélt otthonról, inspirációról, íróközösségekről – és arról, hogyan lesz a babázásból teremtetéstörténet.

Komáromban születél, Pozsonyban tanultál molekuláris biológiát, és most Budapesten élsz, dolgozol, alkotsz. Hogy kerültél Magyarországra?

Gyerekkoromban gyakran nyaraltam a budapesti rokonainknál. Már akkor vonzott a nyüzsgő nagyváros. A barátaim közül is sokan itt éltek, ideköltöztek. Evidensnek tűnt, hogy legkésőbb a doktori után én is itt keresek munkát. Budapest egyfajta gravitációs mezőként működött számomra, és a mai napig érzem a város varázsát és vonzását, szeretek itt élni.

Itt van az otthonod?

Nem tudnám ezt magabiztosan kijelenteni. Az otthon nekem tágabb fogalom. Azokon a helyeken tudom otthonosan érezni magam, ahol számomra fontos emberek vannak, akár egy teljesen idegen országban is. De a felvidéki, csalóközi identitás erősen él bennem. Élnék ott barátaim, rokonaim, így ez az egész térség egyfajta érzelmi térképként működik számomra. Az otthon fogalma számomra inkább a kapcsolatokhoz köthető, nem feltétlenül egyetlen konkrét helyhez.

Költő, író, molekuláris biológus. Milyen sorrendet állítanál fel köztük?

Nem igazán számít a sorrend, sőt, néha bajban is vagyok a címekkel, amiket magunkra aggatunk. Úgy érzem, bezárnak, elvesznek a dimenzióinkból. De be kell valljam, a hasznukat is látom, sokszor segítik az elhelyezésünket egy térképen, segítik a kommunikációt, amelyben néha óhatatlanul is egyszerűsíteniünk kell. A fejemben ezek a jelzők egy teljesen összemossott érzékeléssé és értelmezéssé olvadnak össze. Csak egy Marianna van.

Hogyan fér meg egymás mellett a tudományos és a költői gondolkodás?

Valamiért sokak számára szét húzónak, furcsának tűnik ez a kombináció, miközben számomra ez a kettő egy tőről fakad. Az ember

Tavaly ősszel, a Bázis-díjjal

ösztönösen próbál mintázatokat keresni, és megérteni a világ működését – ez evolúciósan belénk kódolt viselkedés. A túlélésünk múltott azon, hogy felismerjük a mintázatokat, hogy mikor jön a tél, mikor érik meg a gyümölcs, mi árt és mi táplál. A vágy a megértésre bennem is nagyon erős. Tudományos módszerekkel és gondolat kísérletekkel dolgoztam és dolgozom ugyanazon: próbálom megismerni azt, ami körülvesz. Ezeket a gondolatfolyamatokat pedig papírra is vetem. Nálam nem különül el élesen ez a két világ.

Tehát a tudományos és a költői gondolkodás nálad erősítik egymást?

Szerintem mindig erősítő hatású, ha valaki szélesebb eszköztárral, több nézőpontból tud vizsgálni dolgokat. A tudományos gondolkodás és az irodalmi érzékenység nem zárják ki egymást – sőt, gazdagítják. A biológiai világlátás, zsargon teljesen organikusan kerül az írásaimba.

Hogyan és mikor kezdtél el írni?

A megismerés, felismerés, gondolkodás eszközeként kezdtem használni az írást. Zenei beállítottságú a családom, és engem is nagyon vonzott a szavak ritmusa, hangzása. Hét-nyolc évesen kezdtem játszani velük: hogyan lehet őket sorrendbe állítani, sűríteni, csavarni, hogyan lehet ritmust csiholni belőlük. Sokáig játék is maradt az írás. Kamaszként aztán kezdtem sötétebb szövegeket írni, kísérletezni. Voltak kedvenc költőim, például Pilinszky János, akinek később, már az Irodalmi Szemle felkérésére egy hosszú levelet is címeztem, persze már csak az „irodalmi túlvilágra”. Tinédzserként viszont még csak stílus- és gondolatutánpótlókat vetettem papírra. Ezeket még nem nevezném komoly próbálkozásoknak.

Mikor érezted azt, hogy ez több lesz, mint hobbi?

Huszonévesen, az írótáboroknak hála, elkezdtem megismerkedni

az irodalommal, a szakmával. Megismertem hasonlószőrű embereket, tapasztalt és fiatal írókat is, akikkel támogattuk egymást. A szerkesztésbe csak később fogtam és tanultam bele – de még most sem vagyok túl szigorú szerkesztője önmagamnak. Az írás nálam nem egy előre lefektetett szabályrendszer szerint történik.

Viszonylag későn, 2022-ben jelent meg az első versesköteted. Már nem a mi völgyünk címmel.

Nálam a publikálást mindig megelőzte valamilyen külső noszogatás. Németh Zoltánnak – akivel még az írótáborokban ismerkedtem meg, ahol mentorként volt jelen – nagyon sokat köszönhetek. Ő jelezte, hogy most már igazán ideje lenne a sok év alatt felgyűlt anyagot egy kötetbe rendezni. A versek nagy része akkorra készen volt, „csak” össze kellett őket szedni, ciklusokba rendezni, kicsit még dolgozni rajtuk, hogy kötetbe formálódjanak. De kellett valaki, aki azt mondja, hogy fogjak neki, kezdjem el.

Mit jelent, mire utal a kötet címe?

Akkoriban ez volt az egyik legfrissebb versem címe. Élénken élt bennem, amikor a köteten dolgoztunk. Sok versem egyébként a tudományos megismerés mellett az egzisztenciális, a lét- és a halálszorongásból táplálkozik – vagyis abból a félelemből, ami az ismeretlent, a halált övezi. Persze ezek a témák is összefonódnak. A címadó vers például egy barátom elvesztéséről szól. Maga a cím arra az ismeretlen tájra utal, amit már nem látunk, amit nem érünk fel ésszel, ám ahová egyszer mind eljutunk. Mégis siettetnének a megértését, ami persze a jelenlegi eszköztárunkkal nagyjából lehetetlen.

Hogyan dolgozol egy-egy szövegen? Sokáig formálod őket, vagy inkább impulzívan születnek?

Az esetek többségében, ha leülök írni – akár a hosszabb lélegzetű szövegekről beszélünk, akár a rövidebbekről –, eljutok egy olyan

„Tudományos módszerekkel és gondolat kísérletekkel dolgozom ugyanazon: próbálom megismerni azt, ami körülvesz”

első változatig, amit már nagyjából egészen, értelmesnek, vállalhatónak érzek. Utólag persze szeretek legalább egyszer még ránézni a szövegre, szerkeszteni, ha kell – ideális esetben másnap –, de sokszor már nem nyúlok bele a szövegekbe radikálisan.

Mennyire tartod fontosnak az olvasói visszajelzéseket?

Mindig meglepnek a visszajelzések. Döbbenetes számomra, hogy hányféle formában létezik az ember mások szemében és agyában – legyen szó tíz, húsz vagy akár több

száz olvasóról. Mindegyik egy kicsit másként lát, másként ért, ez mindig meg tud lepni. Miután túlteszem magam a meglepetésen, hihetetlenül jó érzés a visszajelzés, bizonyítéka annak, hogy hallanak, és elképesztően izgalmas, amikor válaszolnak is, amikor elindul egyfajta párbeszéd. Íróként a legtöbb, amit remélhetünk, az az, hogy gondolatot ébresztünk, formálunk, párbeszédet indítunk el – ami aztán minket is formál.

Tavaly megkaptad a Bázis-díjat. Az agyagbabákról lenn a parton című művedért.

A díj abszolút meglepetésként ért. A vers maga nagyon tömör lett. Akkor már hosszú ideje nem írtam semmit. Úgy éreztem, hogy egy levegővétellel írom ki magamból mindazt, ami az utóbbi hónapokban bennem kavargott. A vers kerete egy személyes élmény: Horvátországban nyaraltunk művésztársasággal. A többiek a tengerparton agyagot ástak, és abból formáztak kis lényeket (Hepp Ildikó kerámiaművész barátunk ötlete volt). Ezeket aztán ott is hagyták a parton, a természetre bízta őket. Ez a gesztus – hogy megformálnak valamit a földből, életet lehelnek bele, aztán sorsára hagyják – megérintett, már otthon, és leginkább írás közben döbbentem rá, mennyire. Mi a teremtés, ha nem ez.

Tudományos téren mivel foglalkozol?

Jelenleg egy molekuláris genetikai diagnosztikával foglalkozó cégnél dolgozom marketingmenedzserként. Mostanában egyre többet beszélünk mentális egészségről, önismeretről – ami fantasztikus és nagyon fontos irány. De ugyanilyen fontos lenne az is, hogy megismerjük azt a biológiai szabályrendszert is, ami mentén felépülünk: a saját DNS-ünket. Már ma is rengeteg információt kaphatunk arról, hogy milyen betegségekre lehetünk hajlamosak, és hogyan tudjuk ezt figyelembe venni a megelőzés során – azért, hogy ezek a betegségek lehetőleg sose jelenjenek meg az életünkben. Fontos hangsúlyozni, hogy az eredmények nem jóslatok, és főleg nem ítéletek. Ha egy

A 2023-as Novotvar irodalmi rendezvényen, Pozsonyban

adott génvariáns megtalálható valakiben, az nem jelenti azt, hogy biztosan beteg lesz – de azt igen, hogy érdemes tudatosabban figyelni bizonyos jelekre, életmódbeli tényezőkre. A munkám lényege, hogy közérthetően meséljek arról, hogyan működnek ezek a tesztek, és mire jók.

A tudományt és alkotást ötvözi a mesterséges intelligencia. Te hogy viszonyulsz hozzá?

A jelenleg legelterjedtebb modelleire egyfajta virtuális asszisztensként tekintek – olyan eszközként, amelynek nagyon pontosan, ügyesen kell megfogalmazni a feladatot, hogy aztán valóban jól tudjon teljesíteni. Ezek az aktuális fejlesztések nem tudják igazán visszaadni az emberi kreativitást és a valódi újító szellemet, amit egy alkotó igen. A mi szavainkból, szövegeinkből, képeinkből tanulnak és gyúrnak össze válaszokat. Segítenek rendszerezni, összefoglalni, akár irányba állítani, ám a valódi kreatív alkotás a kezünkben marad. Izgalmasnak találom, hogy mesterséges intelligencián alapuló, zseniális „asszisztenseket” már az egészségügyben is használhatunk. Azt viszont, úgy érzem, még nem tudom megítélni, hogy a fejlesztők, a mögöttük álló cégek új projektjei, a generatív, neurális hálókön alapuló, emberi agyhoz hasonlatosabban működő mesterséges intelligencia miféle veszélyt képviselhet.

A költészetre visszatérve. Mennyire érzed magad az irodalmi közeg részének?

Ha a szakmai szféráról beszélünk, nem igazán. Bár sejtem, miképpen működhet, ha az élettudományos szférából indulok ki, abból, hogyan alakulnak a viszonyok, szakmai kapcsolatok ezekben a berkekben, a biotechnológia vagy a diagnosztika területén. Gyengén kötődöm hozzá egyelőre, főként, ha a magyarországi irodalmi hálóról beszélünk. Ám személyesen egész sokakat ismerek, ha nem is szakmázunk feltétlenül, azért nem érzem teljesen idegennek ezt a világot.

És mi a helyzet a szlovákiai magyar irodalommal, ezt érdemes külön kezelni?

Egy dolog biztos: közösségi szinten abszolút létezik szlovákiai magyar irodalom. Ebben a közösségben sokkal inkább otthon érzem magam – szakmailag is. Például az Irodalmi Szemle sokat tett

2022-ben jelent meg az első verseskötete Már nem a mi völgyünk címmel

Íróként a legtöbb, amit remélhetünk, az az, hogy gondolatot ébresztünk, formálunk, párbeszédet indítunk el – ami aztán minket is formál.

azért, hogy a mi generációunkat felkarolja. Felkéréseket kaptunk, határidőket, visszajelzéseket, egy időben táborokat is szerveztek. Aztán ott van a BÁZIS, ami ugyan csak néhány éve alakult, de már most rengeteget tett le az asztalra – a fesztiválokkal, a szervezőmunkával valóban közösséget épít. A vezetőség rengeteget dolgozik ezen, de mindenki igyekszik kivenni ebből a részét, és egyre szélesebb, színesebb a társaság. Ennek köszönhetően érzem azt, hogy közösségi szinten létezik egy szlovákiai magyar irodalmi közeg, és annak sokkal komfortosabban részese lehetek, mint a magyarországi irodalmi életnek.

Kik azok a kortárs (vagy akár nem kortárs) írók, akik hatással vannak rád? Pilinszkyt már említetted.

Elsőként a hozzám minden szempontból rendkívül közel állókat említeném, például Gužák Klaudiát, Nagy Hajnal Csillát, Mellár Dávidot vagy Csillag Lajost. De ki is hagytam sokakat. Az ő szövegeik sokszor mélyen inspirálnak, talán azért is, mert ismerem az életüket, személyes mitológiájukat, ami újabb dimenziót ad az olvasásuknak. De, hogy távolabb menjek, Izsó Zitát is nagyon szeretem, az érzékenysége, a finomsága, a nyelvhasználat a lenyűgöz. Emellett angolul is sokat olvasok, például Margaret Atwoodot kifejezetten kedvelem. Sokan a regényei miatt ismerik, de gyönyörű verseket is ír. De rengeteg prózaíró is felsorolhatnék – mostanában Frank Herbert világába kóstoltam bele, kissé későn, nem első próbálkozásra. De elképesztően izgalmas szerző.

Az írás mellett milyen más önkifejezési módjaid vannak? Említetted a zenét. Ez jelen van az életedben?

Aktívan nem zenélek, gyerekkorommal tanultam egy keveset zongorázni, illetve szeretek énekelni. Ez nálam inkább stresszlevezető, semmint tudatos önkifejezés. Régen, még tinédzserkorunkban Farkas Melindával, aki osztálytársam volt, próbálkoztunk musicalírással is. Már akkor eszméletlenül tehetségesen zenélt persze. Emellett időnként rajzolok, de ez szintén inkább nyugtató, szorongásoldó tevékenység számomra.

Min dolgozol most? Tervben van újabb kötet, esetleg regény, novellagyűjtemény?

Annyit elárulhatok, hogy a következő kötetben is a líráé marad a főszerep. Az elmúlt években sajnos nem alkottam rendszeresen, de születtek új szövegek. Gyakran olyanok, amelyek – ahogy például a Bázis-díjas vers is – hónapok gondolatait, energiáit sűrítik magukba. Talán ez jellemzőbb is lett az utóbbi időben: kevesebb, koncentráltabb, súlyosabb a szöveg. A próza mint forma kevésbé áll közel hozzám, de előkerül néha, kerületjük egymást. Tinikoromban nagy tervem volt, hogy egyszer a fantasy vagy a sci-fi műfajában is kipróbálom magam – ezeket a világokat, ahogy most is, már akkor is izgalmasnak tartottam, és szabadabbnak, úttörőbbnek, mint a klasszikusabb műfajokat. Talán nem is mondtam le róluk végleg.